

штерн у болним часовима свога штајnerијанства, у великим часовима своје трагичне смрти. Као и Рилке, можда је још само у њој, у смрти личној, присној, приватној — могао да нађе нешто елементарно, један стварни посед и досегнуће, најстварније до чега је човеку дано да дође.

СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР

NIKOLA ŠOP: ISUS I MOJA SJENA¹

Мр. ЧМД/25/26/25

Првом збирком, првим махом потврђује Г. Шоп две основне поставке лирике. Прва је: да се свака продубљења лирика уздиже на основици религиозној. Друга, да лиричари не црпу из догађаја, него из сећања, ближих, даљих, сасвим далеких. Писац ових редова чуо је у два маха како Г. Шоп спонтано, ~~тумачи~~ на истоветан начин генезу својих песама: «Прије него ћу ту пјесму писати, сјетио сам се...». У оба случаја он се био сетио неке необично лаке, танке, мршаве ствари; мршаве као сенка; у што се уосталом и претвара све што је сећање. Лиричари раде са сенкама.

~~Неки читаоци очекују да ћемо у блиску сећања Г. Шопа неизоставно уброжити поезију француског песника Ф. Жама. Извесно је да се Г. Шоп сећа Жама; али он није син Жамов, он је син удаљенијих сенки. Г. Шоп није уопште велики и марљив читач. И није до данас научио језик старог Ф. Жама, који му је, ако се не варамо, писао баш на том језику писмо. Можда ћемо одвише лектире приписати Г. Шопу ако као његова важнија сећања споменемо мртве, *nos seigneurs les morts*, како је писао не Ф. Жам него М. Барес, ~~и~~ споменемо уз Францискуса из Асиза Јакоба Санџара. Сигурније од свега тога је међутим оној из још дубљих царства сенки; сећања Г. Шопа повлаче врло много од древних латинских песника. ~~И~~ Ма ~~чим~~ текстовима је он ~~могао~~ изучавати синтаксу и стил свога стручног језика, али по ~~нијаким~~ дунци је примно ону сеновито танку ~~мрежу~~ домаћих и буколичких расположења, која настају у трави над водом, међу овцама, ~~и~~ из којих се расположења, затим, земља види мајушна као вертец, док све што је око ње чини велико, бескрајно небо. И ~~још~~ сећања ~~постоји~~ испод старог свог шешира, Г. Шоп. На врх вршка прстiju се диже тај растом тако малени поет, ~~који~~ слично оном добром човечуљку који је способом зачепио судић пастирчета да му~~

¹ Redovno izdavanje Matice hrvatske, Zagreb, 1934

↓ *и дајући*

змија не уђе у воду — да собом покрио новине, како Исус не би из њих прочитao покоре које чине људи. — се Г. Шоп утонулих митских времена, кад се верско и сујеверско мешало с помоћу поезије и богова; кад су животиње имале бесмртну душу; кад су небо и земља били везани финим грбавим мостићима; — кад се преко ноћ враћале у тор добрих и сиротних својих домаћина овце које су изгореле; кад су проблеми економије и друштва били тако једноставни да нису обрађивани ни у поезији ни у прози; кад је унутрашњи живот пратио спољашњи као сенка тело,

Толико о сејашима Г. Шопа. А религиозна основица његове лирике јесте једно мајушно хришћанство. Тако мајушно да у њега нису биле цркве и звоници, дорме и монашке регуле, катихизиси и апологије, сколастика и аскеза, скенса и медитација о смрти. Тако је малено то хришћанство да га писник поши, место сата, у малом цену свог малог капутња. Али га поши увек, већ и стога што тако ретко мене свој капутњи. У том маленом хришћанству има у маленим мерама — ни херојским ни мартирским — од правог сиромаштва, од праве једноставности, од праве усамљености. Од усамљености у којој се говори онда у проповедима језику којим се некада све исказивало ненасилје, мушка овација код Вергилија, бесобразни пословке код Теокрита, филозофске поставке код Епицедокла.

Г. Шоп се у својим песмама врло простодушио и врло простијим језиком исповедао. Али при том није ~~врло~~ увек мислио на читаоце, и остало је за читаоца нејасно: у каквој сразмери су у тој буколичкој и богољубивој поезији, урођени религиозни мистицизам Шопа човека, и стечени религиозни стил Шопа песника. Да ли Г. Шоп сматра да је све главно речено човеку једном за свада кроз Нови завет, или се човеку главно казује постепено, кроз његову душу? У каквој сразмери стоји општење песничкога са Христом кроз религију, и општење са Христом кроз машту? И да ли је општење његово са предметима без свести и животињама без говора, да ли је то само наслеђе из традиције великих католичких монаха-песника из средњег века, или је то и једна ~~извор~~ данашњег човека који је ~~врло~~ сазнао да скрушеност и милост ваљају ~~всему~~. Није доволно јасно да ли песник ~~врло~~ сенку своју по смерном хришћанском духу свом, или више по једној паганској симболици нечега тајanstvenog у човеку што никад не спава, што са сунцем и месецом долази с неба и с њима бежи у небо. Г. Шоп је дао у *Панегирику ијештима* (I део) прворазредну уметничку обраду тајанствене везе свих бића земаљских са сенком, обрадивши ингениозно заиста загонетан немир петлова који пролази

✓ begin de Kepson

мају ноћ крицима, питају је узајамно: »зашто о поноћи, кад мјесец... стигне до зенита, на свијету више ни једне сјене нема«.

Кроз читав циклус, из песме у песму понекад, појављује се у овој књизи песникова сенка. Песник је ~~блачи~~^{(на} ~~граде~~^{(граде),} и спушта са себе, као »црни плашт«; голе ноге »њене~~з~~^(граде) скрива својом сенком; у часу потиштености »једва одвлачи своју сјену с пода«. Има нечег прадавнашње тамног у том животу са сенком. Али има и нечег католички искусног, опробаног, и од увек скупо плаћаног у том раздавају човека на своју сенку и на неки инфериорни остатак себе. ~~и тако~~ несташно посакује уз сенку, одрешен некако да се сме попашић како му дође, да се сме чинити и пјан и јуродив, да сме казати Исусу што Исус никад не би казао њему. ~~и~~

~~и~~ Г. Шопа резултат~~и~~ сложених околности спољних и унутарњих. Г. Шоп, ~~и~~ Босанац, ~~и~~ из земље у којој су, по историјским стицајима, и вере и вероисповедања врло подвлачена и практикована, ~~и~~ где је сва хришћанска раја ~~и~~ живела са својим манастирима и монасима. О томе су видни трагови у карактерима и навикама људи, до данас. О томе су видни трагови у книжевности даровитих синова Босне. ~~и~~ Даље, Г. Шоп је католик, и, као сви католици, ~~и~~ нечим од католицизма добар католик. Њега је, изгледа, задобила у детинству баш црква и миса. Католичка црква, ~~и~~ мудрије него православна, казује појмове и поруке на једном за обичан свет апсолутно неразумљивом језику. ~~и~~ (Г. Шоп одабира као једини стран језик који га занима, латински језик.) Иста та католичка црква ~~и~~ осталим у себи, напротив, врло је приступачна и деци. Њени кипови и слике нису иконе; то су приче и мала позоришта, претрпана наивним детаљима, примитивно дирљивим и безазлено комичним; и, на једном месту, одједаред, дубоко човечна и умиљно тужна. ~~и~~ То је тачно узорак многих песама Г. Шопа: на првом плану мала сцена, ~~и~~ прича за одрасле и за децу, а у позадини нешто од чега се напрасно буде сви који дремају уз поезију или молитву. ~~и~~ Даље, Г. Шоп, после скроз католичког Јајца и крајиничке Бањалуке, пребације се, као дечак шестог разреда гимназије, право у Београд, и остаје у Београду до данашњег дана. То је једно ~~и~~ силовито укрштање.

~~и~~ Сиромашан пореклом као убого његово брђанско сеопце, сасвим једноставан животом, ~~и~~ долази у послератни Београд, који, слободнији но икада, расте и густи као млада шума. ~~и~~ у јавним и тајним својим способностима: у начину запажања, у духовном напону, у језику. Г. Шопу је урођен спорији ритам мисли и речи; њему је урођен један осмех који носи у себи дечачку плашљивост, и католичку мудрост да се увек с плашљи-

✓ T. Шоп

✓ Масаја Веланџ и њене^и руке с њу

Δ T. More noer y eadz abdja. Beurlo deato eadbe
gynw se jigna p'mmabwente sa k'pi ganae ne
magj buire effu, na mi hecay. Na beurlo, up
mawlbwan wapoge y T. Morey goe y leonard zeb-
bwente op ch'ia m'ra zebala bzoyje, m'ra zebala ch'ia
zac na m'ra q'mopala. T. More k'pi naerent tra-
gor resiliens op p'wala, og m'ntido, op h'celegne
nobewa c'wadha u zebala, og ap'mmabwente y
caranobw, q'ebalo, k'wibycag'ya. On je' nedalucan
yq' q'yanewa, zip ux m'ra y zebalo, "ip & 3"
w'ra u q'yanewa p'mmabwente q'yanewa q'noe
k'pi naerent q'yanewa he obbyoye. D'ebalo, a
w'la m'ra abdja T. Morea p'mmabwente & w'p'ye,
m'ra q'yanewa k'pi y'ebalo obbyoy
w'ntu u zebala, m'ra u zebala, wan-
d'w'ra u zebala k'wana, zebala. C' goye
w'ntu, u y T. Morey u leonard w'nta-
m'ra, beurlo q'yanewa op ch'ia zebala
m'ra, u beurlo, adu obbyow m'ra
w'nta, goyanewa obbyow y'ebalo abdja
zebal, a m'ra caro ceñlon, a m'ra caro
m'ra infenopala obbyow ead.

T. More y p'yan coctur eadbe
p'mmabwente b'ne. On re ourala nu m'raez, ad
k'wibycag'ya, nu f'ebala. On re ourala w'noe ne
k'wibycag'ya, m'ra m'raez. On re ourala y'ebalo. On re ourala y'ebalo

вошћу треба смејати; њему је урођено једно извесно не-противљење злу; он врло ретко и врло наивно протестује, па и ~~и~~ протест убрзо тоне у ~~и~~ пасивности, ма колико да ствари и даље изазивају на отпор. На све то је налетео Београд. Г. Шоп, који се ни злу не противи, није се ~~и~~ Београду противио, Трагови тога сусрета су видни на делу Г. Шопа: маштотом је јача Босна; кри-~~и~~тичко уобличавање је водио Београд. Далје, већ споменути стари латински песници, она строга класичност која је имала дисциплину поезије — ~~и~~ тих песника је Г. Шоп научио да је поезија пре свега у скривеним и новим асоцијацијама ствари, које се асоцијације, затим, не казују у првом реду поређењима, него констатацијама оног што се поетски збило и остварило. Г. Шоп је веома обдарен да на новом плану суочава ствари и асоцијира их. ~~и~~ »као, као« песника, које је свело поезију на виртуозност, на асоцијације често бљештаве, али од којих ~~и~~ поезија ~~и~~ поезије — толико је то савладано и ретко код Г. Шопа да он можда сам не зна колико, не зна колико је он у сјајој традицији старих Латина, колико је прилегао да ради ~~и~~. Не посредно, него непосредно; не поређење једног са другим, при чему се често не зна које које носи, него оно што собом јесте и пренесени и непренесени смисао, одређено име, стање, клима, радња на поетском плану. Г. Шоп има веома много строфа, и читавих песама без иједног поређења. Из такве песме наводимо део:

Сојеж је, сесијрице, у хладној гори сир.
Благ је, сесијрице, у долу овчији мир.

Над њим простиране уши разайне магарал,
И овцама уступилим прави дубок хлад.

Сесијрице, зашто ћи је клонула сад глава,
Овчији мир ће и тебе да усипава.

У детињству свом заволео је Г. Шоп, као и сва деца, оно што је добри Бог дао. То је у завичају и породици ~~и~~, било сиромаштво, игноровање друштвених потреба, забава са играчкама божјим које не стоји ништа. У таквим околностима се њему открило да је машттар. У таквим околностима је њега обасјала тајanstvena светлост духа, и он тај дан и час и природни декор не заборавља. Он живи у Београду, али носи у себи онај босански вертеп: воли сламицу, оскудицу намештаја и одела, воли кућницу која се не закључава и у коју се, као река, улива друм ~~и~~ доконика и авантуриста. А изнад вертепа, увек блештава звезда, која раскошно дели сенке.

— Иконостаска дуга, ~~и~~ воле и книгу.

Т. Јаковић

Укуп

Nama o legij se per, Tons
i uoga agine, vama je

Затворивши у себи тај вертеп затворио је Г. Шоп и један задатак и једну вољу. Ево књиге из година његове младости, а ипак је то лирика у којој нема страсти и афеката. Има у тој књизи живота, има и циклус о девојци, а нема ни страсти ни афеката. Значи да је та књига покушај обраћаја једног спиритуалног живота. Спиритуалност живота са много статике; спиритуалност без филозофског погледа на свет, без сваког јачег мисленог напора; задатак и воља су у том да се уметнички конкретише свакидашњица онакву каку је добри Бог дао. Писац тај књиге није бораш, није бунтовник, није љубавник, али није ни монах ни аскет. Шта ~~не~~ Где други песници, па и монаси, кажу: пожуда, чежња, оков, мржња, мука, грех, освета, победа, Г. Шоп каже: врата, кров, окно, овца, понедељац, петао, слушкиња. ~~не~~ Г. Шоп је у првој књизи све своје енергије употребио на то да положи свако оружје тела и душе пред собом, пред девојком, пред животињама, пред Христом. И кад је бацiao сва оружја страсти, он је искусио да то није немоћ, него да је то престиж, један интенсивни мир који је чудесно осетљив за све што је религиозни, поетско и инвентивно у свету и међу свима стварима. Г. Шоп се у овој књизи давао, али и задржавао. Није био прекомерно амбициозан, и није са првом књигом мешао другу и трећу. Отуда већ у првој књизи Г. Шопа важна одлика: књига његова има атмосферу, једну, један хоризонт, једну климу. Књига није низ песмица, него је целина, мали један мистериј, са лицем делом из Нојева ковчега, и делом из царства сенки. Морао је бити спиритуално надахнут тај Шоп кад је успео дати нам и гозбу, и вереницу, ~~не~~ Христа на земљи, а никоме се од њих лице не види. Песник покушава и да је интиман са девојком, али она ни лица ни гласа нама. Гозба је начињена од тањира, гротла кондира, од речи што се чују »дубље и дубље«, од сјаја чаша, од гутљајем угашених крикова — али гозбари нису са лицима од меса. Христу се спомиње и шешир и ореол, и уход и новине ~~не~~ чита, и вози се на ~~не~~ конју Г. Шопа по Босни, и дрема — али човечанског лика нема тај Христос. Нико га очима не види. Баш као што ни »сиромашни вереници« не види, док види њен благ осмејај, и види њену чежњу да постави »један тањур вишке«.

Неки црквенски људи су чинили примедбе негодовања циклусу песама о Христу. Па ипак је млади песник најлепшу своју посталгију испевао свом Исусу. Наслов једне од двеју диптихонији везаних песама јесте *Сам*. А сам је песник, а та дефинитивна самоћа је зато што је Исус отишao, и што га сад нема друкчије него у ~~нека~~ причешће.

Зар си ши сад шамо, у оном хљебу бијелом.

Зар шамо, са својим срцем, лушом, својим шијелом.

У своме незадовољству, са својом сумњом и слутњом, ~~хлебом~~ чини малу демонстрацију фратрима који чувају ~~хлеб~~ сакрамент, и траже да песник скида капу том Исусу у »злато окованом«:

*И ево, ове чешће ја заборављам
у промазу да ши скинем капу,
у масној ноћи, кад се журим сам,
са свежњем вечере о штапу.*

А у том свежњу је парче оног црног хлеба крај којег људи сневају о Исусу. Те тако у другој песми имамо један таман, уједно брујан акорд умилне љубави између сиромашног света и њихова Бога:

*зажелети нећу ништа више:
само да загрљим хлеб црни и чујем у њему
штоје срце и штоју лушу како даше.*

Шта се може замерити песнику који је почовечио дух Христов до другарских односа са човеком, и затим га пометафизично до мистеријума претварања свих хлебова у тело Христово, и до загрљаја са Христом кроз загрљај с хлебом најшишим!

Са последњим низом песама, које се зову *молитве*, покушао је Г. Шоп да мистериј свој веже за садашњицу, ~~и~~ *и* најактуелнију, за беду и стид људи, па и животиња, што немају рада. Мало схематички тачно је изрећао предмете: фабрике, слушкиња, богаташи, сељаци, волови; и у доследности своје туге отишао тако далеко да завршила песма има тему: »Молитва да не будем виш пјесник«. Наравио, људи зборе, а Бог зна шта ради, и неће дати да Шоп не буде »пјесник«.

Али има нешто што Г. Шоп заиста не може остати. Кроз примитивни свој мистицизам и пасивну славенску иосталгију, он је са овом књигом врло оригиналне добре лирике ушао у једну поезију у којој хвала Богу што је био, али у којој не може остати. Мали хришћанин ове збирке мораће од контакта са осећајима у контакт са истинама. Из низа песама, у поему. У поему о животу, или у поему о великому хришћанству. У поему о природном, или у поему о натприродном, или у једну и у другу. Ђер, ма до којих далеких сфера гледали свет природно, иза по-

следње сфере почине шео ~~некој~~ свет окружавати натприродно. *Сви души*

~~Хајдем~~ чита дошло, ова прва књига Г. Шопа ићи ће напред и вући снажно. Као оне симпатичне и јаке мале баркасе што плове напред и вуку за собом далеко веће лађе од себе.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ